

**INSTITUTIONEN FÖR
SPRÅK OCH LITTERATURER**

BIBELTEXT BLIR ROMANTEXT - TVÅ EXEMPEL I DOSTOJEVSKIJS *PRESTUPLЕНИЕ I NAKAZANIE*

Henrik Flemberg

Uppsats:	15 hp
Program och/eller kurs:	RY 1302 del 2
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2015
Handledare:	Antoaneta Granberg, Svetlana Polsky
Examinator:	Jessica Carlzohn
Rapport nr:	

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: RY1302 kandidatuppsats
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt 2015
Handledare: Antoaneta Granberg, Svetlana Polsky
Examinator: Jessica Carlzohn
Rapport nr:
Nyckelord: Dostojevskij, *Brott och straff*, Bibel, intertextualitet

Syfte: Mitt syfte är att undersöka hur bibeltext blir romantext på två ställen i Dostojevskijs roman *Prestuplenie i nakazanie*. Jag undersöker mitt material i två ryska textutgåvor av romanen.

Teori: Jag använder G Genettes teori om intertextualitet, och de termer han angivit i sin teori.

Metod: Min metod präglas av uppsatsens tvärvetenskapliga kombination av språkvetenskap och litteraturvetenskap

Resultat: Bibeltexten författaren använder är Nya Testamentet på ryska, St Petersburg 1823 och kyrkoslaviska former av bibelorden, främst från gudstjänstens läsningar. *Språkhistoriskt* redovisar jag när författaren i vissa fall ersätter ryska bibelord med kyrkoslaviska. *Litteraturvetenskapligt* blir bibeltexten en del av romantexten 1/ genom att förändras för att passa romantexten, och 2/ genom att tolkas som en hypotext (en intertextualitet) till romanens hypertext, samt genom att 3/ citeras i romanen.

Förord

Ett hjärtligt tack till mina handledare Antoaneta Granberg och Svetlana Polsky, Göteborgs Universitet, för ert mejl den 17/9 2014, som blev starten på den här uppsatsen - vilket förtroende! Tack för givande, konstruktiv handledning, och goda samtal. Tack till Taissia Goriounova och till personalen vid Göteborgs Universitetsbiblioteks disk för stor hjälpsamhet. Tack också till personalen vid Dals-Eds folkbibliotek.

För en teolog och präst är Dostojevskijs verk ett självklart studieobjekt. Jag har fått mina ämneskunskaper bl a i Международное Общество Достоевского (IDS), från och med den första konferensen jag deltog i 1983 i Cherisy la Salle i Frankrike.

Sergej Kibal'nik i St Petersburg, och Lars Erik Blomqvist och Magnus Ljunggren har lärt mig mycket. Arkimandrit Agafangel, Staraja Russa, har varit till stor inspiration.

Mina närmaste, Sara, Erik, Klas och Petter tackar jag för stort tålamod och stor inspiration och hjälp. Utan er hade det inte gått alls.

Henrik Flemberg

Innehållsförteckning

1 SYFTE	5
1.1 Teori och metod	5
1.2 Intertextualitet i dikten	6
1.3 Termer som används i uppsatsen	7
1.3 Uppsatsens disposition	8
2 BAKGRUND	8
2.1 Fëdor Michailovič Dostojevskij	8
2.2 Bibeln i Ryssland	9
3 BIBELNS ROLL FÖR FÖRFATTAREN OCH HANS VERK.....	9
3.1 Bibeln och författaren	10
3.2 Bibeln i Dostojevskijs verk	10
4 ROMANEN <i>PRESTUPLENIE I NAKAZANIE</i>	11
4.1 Textens historia	11
4.2 Något om romanens tillkomst	12
4.3 Två bibelsammanhang	12
5 ANALYS	13
5.1 ROMANENS TEXT	13
5.2 TESER OM ROMANENS PROBLEMBESKRIVNING	13
5.3 BIBELN I ROMANEN	15
5.3.1 Marmeladovs tal på krogen:	15
5.3.1.1 Tidigare forskning om bibelreferenser i denna romandel	15
5.3.1.2 Egna analysfrågor	16
5.3.2 Sonja Marmeladovas läsning av Joh 11:1-45	18
5.3.2.1 Tidigare forskning om bibelreferenser i denna romandel	18
5.3.2.2 Egna analysfrågor	19
5.3.2.3 Romanens slut	20
5.3.3 Kommentarer i PSS och ZD om Bibeln i romanen	21
6 SLUTDISKUSSION, SLUTSATSER	22
Litteratur:	23
Källor:	23
Anförd litteratur:	23
BILAGA 1.....	26

1 SYFTE

Ordet ”text” betyder ”väv”.¹ En boks författare ger bland annat med anspelningar på andra, tidigare existerande texter sitt eget verk dess mening. Ett exempel på en sådan tidigare text är Bibeln. I verket kan den vara en intertext (se 1.2) på olika sätt, explicit eller implicit. Värderingen av Bibeln som intertext kan skifta från ironi, till att vara ett redskap för ett kristet budskap; Bibeln kan brukas även estetiskt, för bildspråkets skull. Alternativen i denna mångfald utesluter inte alltid varandra. Syftet med uppsatsen är att studera *hur* bibelordet blir en del av texten i romanen *Prestuplenie i nakazanie*.

Mitt material är två väl kända texter: Dostojevskijs roman *Prestuplenie i nakazanie*, och Bibeln. Jag skall undersöka två delar av romanens text, och använda två utgåvor av romantexten. Dels i den ryska utgåvan från Leningrad 1972-90 som f n används i vetenskapliga sammanhang (hädanefter PSS²), dels Vladimir N Zacharovs utgåva från Petrozavodsk 1995- (hädanefter ZD³). Bibeln ska jag studera främst i det ryska Nya Testamentet från 1823.

1.1 Teori och metod

Mitt syfte är att besvara forskningsfrågan: hur låter Dostojevskij bibeltext bli romantext i *Prestuplenie i nakazanie*? I denna fråga finns några delfrågor:

- a/ från vilken bibelutgåva hämtar han bibelreferenserna?
- b/ i vems mun lägger han dem?
- c/ vad gör bibeltexten med romantexten?
- d/ vad gör romantexten med bibeltexten?

Min metod präglas av uppsatsens tvärvetenskapliga kombination av språkhistoria och litteraturvetenskap.

Språkhistoriskt skall jag studera vissa inslag av kyrkoslaviska ord i romanens ryska text. Jag skall konkretisera det ospecificerade ”Bibeln” till vilken utgåva av Bibeln som är viktig för romanen.

Eftersom romanens skisser och slutliga version är olika tydliga just i förhållande till Bibeln och den kristna traditionen, är det viktigt att ange vilken del av författarprocessen studiet avser. Analysen av skisserna, och författarens dialog om romantexten med tidskriftsredaktörer, och textens trädning (se nedan 1.3) i romanens två utgåvor, liksom studiet av dessas kommentarer avser tiden strax före publiceringen av romanen i bokform 1877 (den version som de två utgåvorna av romanen använder, se nedan 4.1).

¹ ”Textum” (latin) betyder ”väv”.

² Dostoevskij, F M: *Polnoe sobranie sočinenij v tridcati tomach*, 1972-1990.

³ Dostoevskij (1995 ff). Zacharov publicerar inte Dostojevskijs skisser; se Budanova (2010, 33, not 6).

Litteraturvetenskapligt skall jag tillämpa en närläsning av de två partier av romanen som är mitt material. Med närläsning avser jag ett fördjupat textstudium, där främst inomtextuella faktorer (bibelorden) ligger till grund för analysen. Här är romanens version 1877 mitt material.

Material utanför romantexten ska jag ibland diskutera, inte för att trångt självbiografiskt⁴ tolka mitt material, men för att stödja rimliga tolkningar.

1.2 Intertextualitet i dikten

Intertextualitet är en term, skapad av Julia Kristeva 1967, för en teori om texters inbördes relationer. Kristevas begrepp bygger på teorier hos F de Saussure och M Bachtin.⁵ Hon tillämpade sin term inte på ord och yttranden, utan på texter. Intertextualitet är en litteraturvetenskaplig referens till en äldre text, *intertexten*, inom en annan, yngre text. Detta innebär att tidigare litterära verk inte bara är ”källor” som ”påverkat” det aktuella verket, utan läsaren kan i relationerna mellan dessa verk finna ny mening. Haettner Aurelius framhåller att teorin om intertextualitet gör ett litterärt verk till mer än en enbart estetisk storhet, det närmar sig en text öppen för idédiskussioner. Intertextualiteten vidgar litteraturbegreppet.⁶

Gérard Genette behöll grundteorin, men utvidgade den 1982 med tydligare begrepp, och jag skall i fortsättningen hålla mig till dessa. När jag i fortsättningen talar om ”intertext[ualitet]” menar jag Genettes teori. Han utgår från transtextualitet, allt som medvetet eller omedvetet sätter en text i relation till andra texter; en relation som kan ha fem former:

1. Intertextualitet är den aktuella närvaron av en text inom en annan (t ex citat, plagiat, allusion).

2. Paratextualitet är verkets relation till titel, undertitel, epigraf osv.

3. Metatextualitet är när en text kommenterar en annan.

5. Arkitextualitet är en systematiserande relation (t ex ”Dikter” på titelbladet säger vad verket är).⁷

4. Hypertextualitet är varje relation som förenar B (*hypertexten*, en form av intertext) med A (*hypotexten*, det nya verket), ”på vilken den är ympad, på ett sätt som inte är en kommentar”.

Relationen mellan B och A kan se olika ut:

Vid *transformation* flyttas handlingen från B till A:s tid och förhållanden.

Vid *imitation* berättar A:s författare en ny historia, inspirerad av tematiska och formella modeller hos B.

⁴ Pettersson (2003, 21, 22) diskuterar alternativen textcentrering eller författarcentrering. Jag skall främst hålla mig till en textcentrerad analys.

⁵ Allen (2011, 8 ff).

⁶ Haettner Aurelius 2009, särskilt 46.

⁷ Jag följer här den omvända nummerordningen i Genette 1997, kap 1. Citatet i nästa stycke är från s 5.

Om dessa termer tillämpas på *Prestuplenie i nakazanie*, tillsammans med Dostojevskijs ord och forskningens insikt om Puškins roll för hans verk, blir bilden den här.

Puškins novell *Pikovaja dama* (1834)⁸ har liksom bokutgåvan av romanen sex delar med en epilog, ett mord på en gammal kvinna, namnet Lizaveta Ivanovna, ”Napoleons bild”, osv. Novellen är en hypotext för romanens hypertext. Romanen är en *imitation* av Puškins verk – en ny historia berättas, inspirerad av det tidigare verket.

Även andra författares verk har bidragit. Valentina Vetlovskaja ser i Raskol’nikovs monolog efter moderns brev ”Или отказаться от жизни совсем!” (Eller att helt avstå från livet!) (6:39, I:4) en allusion på en känd monolog i Shakespeares *Hamlet*.⁹ Det engelska dramat är en hypotext för romanen. Genom *transformation* flyttas Hamlets osäkerhet till Raskol’nikov.

Enligt Blank¹⁰ belyses epilogens fråga om Raskol’nikovs ånger (inte enbart hans bekännelse) av *Stora Botkanon*, *Veliki pokajannyj kanon*, tillskriven S:t Andreas av Kreta (600-t). Detta är en i ryska ortodoxa kyrkans gudstjänst välkänd liturgisk fastehymn. I hymnen, och i en legend om helgonet Andreas av Kreta, publicerad 1860, och vitt spridd och läst, förekommer helgonen S:t Andreas av Kreta, tidigare en mördare, och Maria från Egypten, Maria Egipetskaja, tidigare en sköka. Hymnen och legenden blir hypotexter för romanens omstridda epilog, genom *transformation*.

Bibeln är på flera sätt närvarande i romanen. Till exempel är Joh 11 en hypotext som för läsaren först är dold, men sedan framträder. Joh 11 här genom *transformation* samman med romanens (senare) handling. Bibeln är också en vanlig *intertext*, när den citeras.

I kommentaren 7:337-344 anges omkring 15 skönlitterära verk och/eller filosofiska författare, vilkas verk sägs ha en relation till romanen. I flera fall blir romantexten här en *metatext*.

1.3 Termer som används i uppsatsen

Textologi är en filologisk vetenskap. Den tog sig an Dostojevskijs texter¹¹ först på 1920-talet. Sovjetisk textologi anklagades av Zacharov för att styras av icke-vetenskapliga normer.¹² Dagens textologi syftar till utgåvor som är fullständiga, och återställer författarens interpunktion och ortografi (stavning m m) enligt tillgängliga handskrifter.¹³

⁸ Se Dostojevskijs ord om Puškins verk, 7:343. Bachtin (1985, 167 ff) diskuterar romanens samband med *Pikovaja dama*, och ser även dess samband med Puškins *Boris Godunov* (1830), 169. Jfr hur Catteau 1989, 521, not 27 ser samman skildringen av Svidrigailovs sista timmar, när Neva stiger, med Puškins *Mednyj Vsadnik* (1833).

⁹ Vetlovskaja (2001, 89). Shakespeare, *Hamlet*: ”To be or not to be..” (III:1).

¹⁰ Blank (2010, 27 ff).

¹¹ Zacharov m fl (2009, 29).

¹² Zacharov (1994 och 2009).

¹³ Zacharov (2009, 20). Se nedan 4.1.

Textologisk analys är enligt Zacharov (2009, 21) ”en kritisk analys av texter som har som mål deras korrigering, avlägsnande av censur och redaktionella ingripanden (strykningar, inskott, ändringar)”.¹⁴

Intertextualitet och *intertext*, se ovan 1.2.

Tradering är en litterär texts historia från utkast till publicerad text.

Journalistiken är Dostojevskijs mindre konstnärligt gestaltade produktion – brev, dagboks- och tidskriftsartiklar.

Dikten är författarens skönlitterära verk, som i sin mångtydighet är annorlunda än journalistiken.

Teodicéproblemet är ett religiöst-filosofiska frågan hur Gud kan vara god och allsmäktig, samtidigt som det finns ondska och lidande.

Parallellställe avser i bibelvetenskapen ett ställe som återges likartat i Nya Testamentets tre synoptiska evangelier (Matteus, Markus och Lukas).

1.3 Uppsatsens disposition

Kapitel 2 tecknar en bakgrund om författaren och Bibeln i Ryssland. Kapitel 3 behandlar Bibelns roll för författaren och hans verk. Kapitel 4 handlar om romanen *Prestuplenie i nakazanie*, dess text, och de två bibelsammanhang jag ska analysera. Kapitel 5 är min analys, och kapitel 6 innehåller slutdiskussion och slutsatser.

2 BAKGRUND

2.1 Fëdor Michailovič Dostojevskij

Författaren föddes 1821 i Petersburg och dog 1881 i Moskva. Han fick sitt andra stora genombrott med *Prestuplenie i nakazanie* (1866).¹⁵

Hans skissböcker stöder inte en äldre syn på Dostojevskij som slarvig, hastigt arbetande: de visar snarare ett mödosamt, uthålligt arbete, ibland med varje fras.

Dostojevskij är mycket studerad, men frågor kvarstår t ex om delar av hans liv,¹⁶ hans stil och språkmiljö,¹⁷ samt hans verks relation till den kristna traditionen – en fråga som sovjetisk forskning till stor del inte grep sig an.¹⁸

Pendeln har nu slagit åt andra hållet: Intresset är stort för att se Dostojevskij och hans verk i rysk-ortodoxa kyrkans ljus, vilket jag återkommer till i kap 4.

¹⁴ Om redaktionella ingripanden, se Zavarkina m fl (2009, 32).

¹⁵ Dostojevskij citeras efter Dostoevskij 1972 ff, med band och sida. Understruken sida avser en kommentar, (oftast) inte skriven av Dostojevskij. Om inte annat anges är översättningar i uppsatsen mina. Se även nedan 2.2.1.

¹⁶ Volgin (2007, 182 f) förtecknar några av dessa.

¹⁷ Se Zavarkina m fl (2009).

¹⁸ Se Zacharov (1994 och 2009).

Att besvara frågan hur bibeltext blir romantext i *Prestuplenie i nakazanie*, blir i denna situation desto viktigare.

2.2 Bibeln i Ryssland

Här ger jag en bakgrund till nästa avsnitt om Bibelns roll för författaren och hans verk. Bibeln kom till Ryssland som *Biblia Slavonica*, en översättning på 850-talet e Kr till fornkyrkoslaviska för slaviska folk i Stormähren; den spreds sedan på Balkan och i Ryssland. Översättarna använde Bysans bibeltext. Först kom Nya Testamentet (NT), korta stycken ordnade för liturgiskt bruk, *aprakos* (= избранные тексты), senare ett *tetraevangelium* med de fyra evangelierna.¹⁹ Gamla Testamentet (GT) var i Bysans *Septuaginta* (LXX),²⁰ GT:s översättning till grekiska, från c:a 200 f Kr, med annan disposition än ett svenskt GT.²¹ NT i *Biblia Slavonica* stämmer i dispositionen helt med det svenska NT.

Bibelns innehåll i ryska kyrkans liturgi och körhymner, och i ikonernas motiv i kyrkor och hem ska jag här beröra endast i ett par fall av intertexter.

Beträffande bibelutgåvor på kyrkslaviska och ryska under tiden strax före och under Dostojevskijs uppväxt, hänvisar jag till bilaga 1.

I det följande citeras Bibeln alltid med bok, kapitel och vers enligt den svenska översättningen.

3 BIBELNS ROLL FÖR FÖRFATTAREN OCH HANS VERK

Bibelns närvaro kan här studeras på tre sätt: Dess roll i Dostojevskijs liv, i hans journalistik, och i hans dikt (se ovan 1.3). Balašov (1996, 3 ff)²² behandlar i en artikel främst det jag redovisar i det här kapitlet, alltså de två första aspekterna.²³

¹⁹ *Aprakos* översattes av Kirillos och Methodios; deras lärjungar översatte *tetraevangeliet*. *Aprakos* börjar 1/9 då ortodoxa kyrkoåret inleds, slutar 31/8, och användes inne i kyrkan, t o m 1500-talet, då *tetraevangeliet* började användas där.

²⁰ "LXX" är i bibelvetenskapen den vedertagna förkortningen för den översättning av GT till grekiska som, enligt legenden utfördes av 72 översättare. Arbetet började på 200-talet, troligen i Alexandria. LXX är större än det hebreiska Tanakh (=GT), eftersom den omfattar även s k deuterokanoniska skrifter.

²¹ I stället för svenska Bibelns 1-2 *Samuelsbok* och 1-2 *Kungabok* har ryska bibeln 1-4 *Kungabok*. *Esra* är delad i två böcker. *Psaltaren* har annan numrering av psalmerna från vår psalm 9, som är delad, psalm 116 är delad i nr 114 och 115. *Jesu Syraks Vishet* ingår i ryska Bibelns GT, medan den hos oss är en apokryf, osv.

²² Detta kan kompletteras: 1836 besökte författaren St Sergiusklostret i Sergiev (nu Zagorsk) (se brev till A I Geibovič 23/10 1859); 1-17/7 1849 läste han i Peter-Paul-fängelset i Petersburg fem band av den ryske uppbyggelseförfattaren Dmitrij Rostovskij (1651-1709) (se 28:I:157). Texterna var ofta bibelutläggningar; A P Miljukov gav honom i augusti-december 1859 i Tver' "Псалтирь на славянском языке" (Psaltaren på kyrkslaviskt språk) (se 28:I:537). Enligt Frank (1979, 182 ff) bör orden att författarens "в семействе нашем знали Евангелие чуть не с первого детства" (familj kände.. Nya Testamentet nästan från vår första barndom) (21:134) tolkas försiktigt: författaren skyller här, trettio år efteråt, sin politiskt radikala ungdom på Belinskij.

²³ Om kristna inslag i författarens barndom, se Saraskina (2013, 59, 60, 64). Frank (1979, 42 ff) har fler uppgifter, och hävdar att detta inslag skiljer Dostojevskij från t ex L Tolstoj och A Herzen, vilkas uppfostran saknade det.

Balašov går inte mycket in på den tredje aspekten, han refererar mest ur Dostojevskijs dikt.

3.1 Bibeln och författaren

I september 1849 tackar den unge Dostojevskij sin bror inför resan till straffarbetet i Sibirien ”Письмо твое, любезный брат, книги (.. Библия, ..) я получил” (Ditt brev käre bror, böckerna (.., Bibeln..) ..har jag mottagit) (28:I:160).²⁴ I december, före avresan, skriver han ”Теперь о распоряжениях материальных: книги (Библия осталась у меня) и несколько оконченная моей рукописи [...] у меня отобраны” (Nu om det materiella som jag har: böckerna (Bibeln blev kvar hos mig) och några ark av mina manuskript /.../ har man tagit ifrån mig) (28:I:162).²⁵ Dostojevskijs önskan att få en kyrkoslavisk Bibel av brodern bottnar väl i hans vilja att ha hela Bibeln, ”оба Завета” (båda Testamentena) (28:I:158).

En för författaren viktig händelse var hans och två medfångars möte i januari 1850 i Tobolsk med Natalija Dmitrievna Fonvizina (1805-69) och två andra dekabristhustrur. ”Они благословили нас в новый путь, перекрестили и каждого оделили Евангелием – единственная книга, позволенная в остроге” (De välsignade oss till ett nytt liv, gjorde korstecknet över oss och gav var och en av oss Nya Testamentet – den enda tillåtna boken i fängelset) (21:12). De fick det till modern ryska 1823 översatta NT.²⁶ Eftersom hans egen Bibel stals tidigt²⁷ i Sibirien, blev detta ryska NT viktigt.

3.2 Bibeln i Dostojevskijs verk

I Dostojevskijutgåvan PSS:s 250-sidiga översikt (1990) över historiska och litterära gestalter som han citerar, är uppslaget *Библия Bibeln* ungefär lika stort som de för Puškin och Saltykov-Ščedrin; sedan kommer Nekrasov, Gogol’, Strachov och Turgenev, m fl.²⁸ Det innebär att författarens intresse för Bibeln och kristen tro alltså inte dolde hans intresse för andra (politiska, mänskliga, estetiska osv) frågor. Greppet att i sin text förhålla sig till Bibeln använde Dostojevskij även i andra verk, t ex *Unižennye i oskorblennye* (1861), *Besy* (1871-72) och *Brat’ja Karamazovy* (1879-80).²⁹

²⁴ Brev 14/9 1849.

²⁵ Brev 22/12 1849.

²⁶ *Евангелие. Господа нашего Иисуса Христа Новыи Завет. Первыи изданием. Санктпетербург. В типографіи Россійскаго Библейскаго Общества 1823* (enligt Kjetsaa 1984, 80, not 7).

²⁷ Kjetsaa (1984, 5). Jfr *Zapiski iz Mertvogo Doma* (4:18).

²⁸ Se PSS 30:II:123-389, *Biblija* 157-160. För band 30 anges ett kollektivt författarskap i 30:II:122.

²⁹ I slutet av *Unižennye i oskorblennye* binds handlingen ihop med Stora Veckan och Påsk (3:383), Besys motto är Luk 8:32-36 (10:5), och *Brat’ja Karamazovy* är Joh 12:24 (14:5). Bibeln nämns även i utkastet *Žitie velikogo grešnika* (1869-70) (9:128, 132, 134, 135).

4 ROMANEN *PRESTUPLÉNIE I NAKAZANIE*

4.1 Textens historia

Romanen skrevs från juli 1865, först utomlands, arbetet avslutades vid årsskiftet 1866/67. Opuł'skaja ser i *PSS* i romanens utkast och skisser tre redaktioner. En kortare för "novellen" som först planerades (augusti-oktober 1865), en andra längre avser en mellanversion (oktober–december 1865), och en definitiv redaktion (december 1865–december 1866) som ersätter "novell" med "roman". Av den handskrift december 1865–december 1866, som användes för sättningen har endast 14 ark bevarats (7:263-268).³⁰

Romanen trycktes 1866 i tidskriften *Russkij vestnik* i Moskva (nr 1, 2, 4, 6-8, 11, 12); författaren och tidskriftsredaktionen var inte alltid överens om tryckningen.³¹

Romanen utgavs sedan som bok på ryska under författarens livstid 1867, 1870, 1877 (alla har tryckort St Petersburg). Inför bokutgåvan 1867 förkortade, rättade och omarbetade författaren tidskriftsutgåvan: dennas tre delar blev nu sex delar, och kapitlen gavs nya nummer.³² Romanen fanns sedan i olika utgåvor av *Sobranie sočinenij*.

PSS tryckte texten i 1877 års utgåva, med "avlägsnande av uppenbara tryckfel och med följande korrigeringar enligt föregående utgåvor och bevarade handskrifter"³³ - texten i band 6 och kommentarer i band 7, båda från 1973. Textologer i utgåvan är V V Vinogradov, M P Alekseev, N V Izmajlov m fl.³⁴

Romantexten finns också i Zacharovs Dostojevskijutgåva *ZD*, i band 7 (2007). Seriens underrubrik "Kanoniska texter" anger ett nytt textologiskt program: "Kanonisk är en autentisk författartext"³⁵ - här återges texten i förrevolutionär³⁶ stavning, och med stor inledande bokstav t ex i "Gud", allt enligt Zacharovs textologiska kritik av sitt hemlands tidigare utgåvor av ryska författare.³⁷

Zacharov har använt bokutgåvan från 1877 som text (se *ZD* 7:644), men har tre gånger fler rättelser än *PSS*. Hans stavning av t ex ordet "Gud" är enligt författarens handskrifter. Men jag skall citera Dostojevskij enligt *PSS*, som mest

³⁰ Se 7:302, 7:319.

³¹ Se 7:323 om hur sex kapitel (del III) förhållas p g a befarad koppling till Karakozovs skott mot tsaren, och 7:325 om hur tre kapitels utgivning förhållas p g a redaktionens prenumerationshänsyn. Se även nedan 5.4.2.2.

³² Se 7:328 f.

³³ Se 7:304-308, och *ZD* 7:576.

³⁴ Budanova (2010, 32, not 7). L D Opuł'skaja och ytterligare namn nämns 6:424, 7:4. Enligt Budanova (2010, 33) är *PSS* fullständig vad avser varianter, m m material. *PSS* presenteras i "Die vollständige.." (1975, 104 ff)

³⁵ Zacharov (2009, 18).

³⁶ Vid rättstavningsreformen 1917-18 avskaffades fyra bokstäver, och ändrades flera andra bokstävers utseende. Att en förrevolutionär stavning spelar roll för en texts betydelse hävdas t ex av Es'kova (2011, 559), som diskuterar stavningarna av sista ledet i titeln på Tolstojs roman *Война и миръ/міръ* (1865-1869). Ett liknande samband mellan stavning (ortografi) och betydelse har jag inte sett Zacharov hävda för *Prestuplenie i nakazanie*.

³⁷ Se Zacharov 1994, om Dostojevskijs romaner 9 f.

citeras i vetenskaplig litteratur. Jag ska också diskutera text³⁸ och kommentarer i ZD.

När jag i det följande skriver romersk siffra, följd av arabisk (t ex IV:4) avser jag del och kapitel i romanen, oavsett utgåva.

4.2 Något om romanens tillkomst

Som ”психологический отчет одного преступления” (en psykologisk redovisning av ett brott) presenterade författaren den blivande *Prestuplenie i nakazanie*, och anknöt därmed till samtida frågor.³⁹ Huvudpersonens namn, Raskol’nikov, anknyter till 1600-talets stora schism i rysk-ortodoxa kyrkan, som kallade de gammaltroende raskol’niki, ”splittrarna”. I romanen inarbetades material från Dostojevskijs planerade, men inte realiserade roman *P’janen’kie, Drinkarna*,⁴⁰ med starkt social tematik. Sent i november 1865, i slutet av andra redaktionen, gör författaren en omstart: från en skildring i första person övergår han till tredje person.⁴¹

Raskol’nikov ställd i en ”вихрь” (virvelvind) (6:36) av obesvarade frågor, sociala problem och intryck från omgivande människor, och sin egen brottnings med livets problem, har som huvudperson blivit en arketyper i en ännu modern roman.

4.3 Två bibelsammanhang

A. Rodion Romanyč⁴² Raskol’nikov träffar tidigt den försupne Semën Zacharyč Marmeladov på en krog (I:2). Här håller Marmeladov ett tal (6:13-21), med så många citat och allusioner till Bibeln, att det kan anses för en 'predikan' med ett genomgående tema.⁴³

B. Kvällen före Marmeladovs begravning besöker Raskol’nikov dennes dotter Sof’ja Semënovna Marmeladova (6:181) (IV:4), oftast kallad med smeknamnet Sonja. Han ber henne läsa om Lasaros uppståndelse ur Johannesevangeliet, som blir en viktig del i romanen.⁴⁴

Prestuplenie i nakazanie har fler bibelreferenser, som jag inte skall behandla. Ett undantag är epilogen, som jag behandlar i anslutning till Joh 11:1-45.

³⁸ Textfelen i *Prestuplenie i nakazanie* enligt Zavarkina m fl 2009, 39 ff gäller inte de delar som är mitt material.

³⁹ Brev till Katkov i september 1865 (se 7:310). Om samtida brottslighet, se 7:332.

⁴⁰ Om denna, se brev 8/6 1865 till Kraevskij (28:II:127).

⁴¹ ”Ho от аэмопа” (Men från författaren) (7:149, kursiv i texten). Orden ”всё сжег” (jag brände allt) (se 7:316) i brev till A E Wrangel 18/2 1866 är en överdrift; Dostojevskij sparade en hel del övergivet material.

⁴² Så stavas namnet i t ex 6:111, men Романович i 6:257.

⁴³ Här anger jag först sidan i PSS inom parentes, därefter respektive bibelcitat: (6:14) Matt 10:26/Mark 4:22/Luk 8:17. (6:14) Joh 19:5. (6:16) Matt 11:23-24/Luk 10:12. (6:17, 3 gånger) Matt 26:15. (6:21) Luk 7:47. (6:21) Matt 11:28. (6:21, flera gånger) Matt 25:34 f. (6:21) Uppb 13:17. (6:21) Matt 6:10/Luk 11:2. Motsvarande ställen i ZD: (7:19) Matt 10:26. (7:19) Joh 19:5. (7:22, 26, 3 gånger), Matt 26:15. (7:27) Luk 7:47. (7:27) Matt 11:28. (7:27, flera gånger), Matt 25:34 f. (7:27), Uppb 13:17. (7:27) Matt 6:10.

⁴⁴ I PSS: (6:250-251) Joh 11:1-22, 23-32, 39-45; I ZD: (7:314-316). Joh 11:1-22, 23-32, 39-45.

5 ANALYS

5.1 ROMANENS TEXT

Zavarkina (2009, 27) hävdar att Dostojevskijs samtida språkligt utmärks av "en andra våg av lån, nyskapanden och semantiska förskjutningar i språkets lexikaliska system, ... Omvandlingen berörde i betydelsefull grad också rysk syntax". Solopova (2007, 603) menar att romanens utgåva 1866 i *Ryske Budbäraren* utmärks av denna redaktions "krav på gammal grammatik, som motsvarar dess allmänna konservativa inriktning". Dessa teser, som ju starkt hade kunnat beröra romanens text, utvecklas inte av forskarna, och förblir tyvärr endast generella antydningar.

Zacharov betonar att en riktig interpunktion är ett villkor för att läsaren skall tillgodogöra sig romanens text. Jag har jämfört romantexten i *PSS* och *ZD*, särskilt beträffande interpunktionen. Förutom inverkan av stavningsreformen 1917-18, skiljer sig texterna åt i ytterst små avvikelser, t ex (6:126) (в) «Московских ведомостях», *ZD* (в) *Московских ведомостях*; (6:219) на ряву, *ZD* на ряву. Men texternas interpunktion är likadan. Kritiken i Zacharov (1994) beträffande interpunktionen måste avse andra verk än *Prestuplenie i nakazanie*. Jag har bara funnit få uppgifter om hur Dostojevskij konkret bygger upp sin romantext.⁴⁵

5.2 TESER OM ROMANENS PROBLEMBESKRIVNING

En av romanens sex delar handlar om mordet på procenterskan, och fem delar och epilogen om hur mördaren hanterar brottets följder. Han skulle enligt Dostojevskij ha agerat "поддавшись некоторым странным 'недоконченным' идеям, которые носятся в воздухе" (ge efter för några egendomliga, 'oavslutade' idéer, vilka svävar i luften) (28:II:136).⁴⁶ Romanen betonar först Raskol'nikovs "idé" och dess närhet till utilitarismens nyttotänkande - tankar som det ironiseras över i Andrej Semenovič Lebezjatnikovs (6:14, 278 ff) och Pëtr Petrovič Lužins (6:31, 115) gestalter. I Arkadij Ivanovič Svidrigajlovs gestalt tecknas en cynisk nihilism ("nihil humanum" 6:215).

I stället för en teoretisk vederläggning av Raskol'nikovs idé, möter vi i romanens text en annan problembeskrivning.

Raskol'nikov begår ett mord, mot mordet står livets goda krafter förkroppsligade i t ex Sof'ja, Lizaveta Ivanovna,⁴⁷ Nastas'ja, m. fl.

Motpolerna *död och liv* är starkt närvarande även efter mordet, t ex i romanens kap II:6-7.

⁴⁵ En sådan studie är Nilsson (1970); en del material finns i Schmid (1973, 15). Både Nilsson och Schmid diskuterar Ja O Zundelovičs arbeten.

⁴⁶ Brev till Katkov 10(22)-15(27) september 1865. Jämför "Идеи-то, пожалуй, и бродят" (Idéer strövar förstås också omkring) (6:115, II:5)

⁴⁷ "зачем же такая важная, такая решительная встреча на Сенной" (varför hände ett så viktigt, ett för honom så avgörande möte på Sennaja) (6:50). "Лизавета! Соня! Бедные, ... с глазами кроткими.. Милые!" (Lizaveta! Sonja! Arma, milda, med milda ögon... Kära!) (6:212)

II:6 inleds med ord om att ”солнце заходило” (solen gick ned) (6:120) och att ”снег мокрый” (våt snö) (6:121) faller - två litterära dödssymboler hos Dostojevskij. Efter att ha erinrat sig vad han läst om en dödsdömds sista tid ropar Raskol’nikov ut sin längtan ”Только бы жить, жить и жить!” (Bara att få leva, leva, leva!) (6:123). Den berusade kvinnan Afrosin’ja försöker dränka sig (6:132), och nu ”всё было.. мертво” (är allt dött) (6:135) för Raskol’nikov. Till sist ser han någon (Marmeladov) som har förolyckats i trafiken (6:136).

I II:7 bevittnar han Marmeladovs död i hemmet, men fylls sedan av en ny känsla av ”нового необъятного ощущения вдруг прихлынувшей полной и могучей жизни” (plötsligt framströmmande rikt och mäktigt liv) (6:146). ”Есть жизнь!” (Det finns ett liv!) (6:147). Genom hela romanen antyds självmordet som en dyster möjlighet för Raskol’nikov (6:39, 132, 247).

Att romanen ändå är *ett* verk syns i skildringen av Raskol’nikov. Före mordet betonas hans teoretiska förmåga,⁴⁸ och hans isolering från andra.⁴⁹ Efter brottet fylls texten av känslaskildringar, som alla går ut på att ”он только почувствовал это” (han bara *kände* detta) (6:312, kursiv i texten).⁵⁰

Raskol’nikov genomgår en lång utveckling.⁵¹ Den startar med hans ”idé”,⁵² och inställningen att ”Игривая острота ума и отвлеченные доводы рассудка вас соблазняют-с” (Förståndets lekfulla skärpa och förnuftets abstrakta argument frestar er) (6:263, rannsakningsdomarens Porfirij Petrovičs omdöme). Samtidigt präglas även han av det att ”он не знал, куда деться” (han inte visste vart han skulle ta vägen) (6:10).⁵³ I alla följande möten med andra blir han mer och mer ”живая душа” (en levande själ) (6:197, Razumichins ord), särskilt i dialogerna med Sonja och Porfirij Petrovič, där hans idé börjar övervinnas. Utvecklingens mål antyds på romanens sista sida ”Вместо диалектики наступила жизнь” (I dialektikens ställe grydde livet) (6:422).

I denna romanens kraftmätning mellan *död och liv* använder Dostojevskij med sin geniala psykologiska intuition material ur Bibeln för att forma handlingen.

⁴⁸ Han ”лежа и думая” (har legat.. och tänkt) (6:6), han vet att det är ”робно семьсот тридцат” (exakt 730 steg) (6:7) till procenterskan; ”Это, говорят, так и следует. Такой процент, говорят, должен уходить” (Det måste gå så, säger man. En viss procent, säger man, måste gå under) (6:43, se 7:368), osv.

⁴⁹ Han ”углубился в себя” (försjönk i sig själv) (6:5), ”Он решительно ушел от всех, как черепаха в свою скорлупу” (Han hade bestämt dragit sig undan från alla, som sköldpaddan i sitt skal) (6:25), osv.

⁵⁰ ”Голова его как будто опять начинала кружиться” (Det började åter snurra i huvudet på honom) (6:67); ”Он был точно в бреду” (Han var nästan i yrsel) (6:68); ”Он плохо теперь помнил себя” (Han förstod sig själv dåligt nu) (6:70); ”Не в полной памяти прошел он и в ворота своего дома” (Utan att helt förstå det gick han in i sin port) (6:70); ”Он чувствовал во всем себе страшный беспорядок” (Han kände en hemsk oordning inom sig) (6:75); ”две слезы выкатились из его глаз” (två tårar rullade från hans ögon) (6:316), osv.

⁵¹ Se t ex ”начинается его нравственное развитие” (.hans moraliska utveckling börjar) (7:140).

⁵² Idén är nära utilitarismens nyttofilosofi, uppdelningen i två slags människor, och frestelsen att bli en ’ovanlig’ människa. Porfirij utmanar Raskol’nikov om hans tidskriftsartikel och hans idé (III:5). Zacharov (2007, 529 ff) behandlar p g a oklara termer inte idén; t ex är ortodoxin i 7:154 *romanens*, inte Raskol’nikovs idé, osv.

⁵³ Denna fras återkommer (6:9), både om Marmeladov (6:14, 16), och om Katerina Ivanovna (6:16).

5.3 BIBELN I ROMANEN

5.3.1 *Marmeladovs tal på krogen:*

Då Raskol'nikov "не знал куда деться" (inte visste vart han skulle ta vägen) (6:10) efter sitt besök hos procenterskan, hamnar han på en krog, och tilltalas genast av förre tjänstemannen Marmeladov (I:2). Denne kom för drygt ett år sedan från "уезд далекий и зверский" (en avlägsen och rå provins) (6:16) till Petersburg, är nu på grund av dryckenskap arbetslös och bor sedan fem dagar på en höpråm på Neva. Han håller ett långt tal, om sin livshistoria, sitt nuvarande elände, sin dotter Sonja som tvingats prostituera sig för att kunna försöka familjen. "бедность не порок... но нищета... – порок-с" (6:13, fattigdom är ingen last... men armod är en last).[...] "Ведь надобно же чтобы всякому человеку хоть куда-нибудь моно было пойти" (6:14, det är ju nödvändigt att varje människa har någonstans att gå). Hans långa tal ("всех этих подробностей домашней жизни моей", alla dessa detaljer i mitt hemliv, 6:19) är fullt av bibelreferenser, särskilt i slutet.⁵⁴

Jag anger i det följande bibelreferenser till Dostojevskijs romantext med utsatta parallellställen.

En grupp bibelhänvisningar markerar nöd och utsatthet: Talaren vet att "всё тайное становится явным" (allt dolt skall bli uppenbart) (6:14) (Mark 4:22). Som citat anförs Pilatus rop om den gisslade Kristus "Се человек!" (Se människan!) (6:14) (Joh 19:5). Marmeladov kallar sitt och familjens liv "Содом-с" (Sodom) (6:16) (Matt 11:23-24/Luk 10:12). När hans dotter Sof'ja prostituerar sig förtjänar hon "тридцать целковых" (trettio rubel) (6:17), och när han hos henne tigger pengar till sprit ger hon sina sista "тридцать копеек" (trettio kopek) (6:20) - siffran anspelar på "trettio silvermynt" (Matt 26:15). Marmeladov tycker sig själv bära "образа звериного и печати его" (odjurets bild och dess stämpel) (6:21), en dyster hänvisning till förlorarna i striden mellan Gud och Satan (Uppb 13:17).

En annan grupp bibelhänvisningar lovar framtid, förlåtelse och hopp: "Прощаются же и теперь грехи твои мнози, за то, что возлюбила много" (Hon har fått förlåtelse för sina många synder, ty hon har visat stor kärlek) (6:21) (Luk 7:47); "Выходите, скажет, и вы!" (Kom skall han säga, också ni!) (6:21) (Matt 11:28); (Matt 25:34 f); "Господи, да приидет царствие твое" (Herre, låt ditt rike komma) (6:21) (Matt 6:10/Luk 11:2).⁵⁵

5.3.1.1 *Tidigare forskning om bibelreferenser i denna romandel*

Jag diskuterar här kommentarerna i textutgåvorna *PSS* och *ZD*, Kjetsaas utgåva⁵⁶ av Dostojevskijs NT med författarens markeringar angivna, och innehållet i *aparakos*. För tydlighetens skull begränsar jag mig till de stora dragen

⁵⁴ En källa till Marmeladovgestalten är en rysk folksaga enligt L M Lotman citerad i Murav (1992, 60 f). Detta påverkar inte mitt resonemang om bibelanvändningen.

⁵⁵ Jag återger bibelorden efter Bibel 2006, men i Matt 6:10 har jag lagt till "Herre" efter romanens text.

⁵⁶ Kjetsaa 1984.

och ger detaljer i noterna. Jag begränsar mig till kommentarer som förklarar romantexten.⁵⁷

Av bibelreferenser i Marmeladovs tal är i författarens NT endast Luk 7:47 kommenterat, med blyertsstreck i marginalen och i kanten ett "NB", som väl betyder "Nota Bene", utan någon tidpunkt för denna kommentar.

I PSS (ovan 3.2) citerade översikt ges under *Библия Bibeln* referenser ur Bibeln till författarens brev, skisser, varianter och färdiga verk. *Prestuplenie i nakazanie* med skisser nämns på 49 ställen. Enskilda bibelställen anges i respektive verks kommentar.

Av mina ovan (5.4.1) angivna nio bibelreferenser nämns i PSS band 7 tre,⁵⁸ medan ZD band 7 (kommentar: Boris N Tichomirov) har tio.⁵⁹

Tre konkreta iakttagelser:

I PSS kommentar 7:364 till romantextens "allt dolt skall bli uppenbart" (6:14) bör det i kommentaren angivna bibelordet Matt 10:26-27 bytas till parallellstället i Mark 4:22, vars ordval i det ryska NT 1823 mer liknar romanens text.

Förändringen av vissa bibelord (i andra gruppen) är tydlig. Kristus är för talaren "единый, он и судия" (den ende, och han är domaren) (6:21) - men domarens ord "Гå bort ifrån mig, ni förbannade.." (Matt 25:41) uteblir, istället hörs "Выходите... и вы!" (Kom till mig... också ni!) (Matt 11:28) (6:21). Ännu en ändring drar in fler i Guds förlåtelse: "Выходите пьяненькие.. соромники!" (Kom ni drinkare.. ni skamlösa!) (6:21). Denna talets version av Matt 25:34f - en dom och förlåtelse för "всех.. и добрых и злых" (alla.. både onda och goda) (6:21), fanns i skisserna (7:113, 114) som en fråga. Den sägs i ZD 7:694 ligga nära tankar i kyrkofadern Isaak Syrierns (600-talet) *Asketiska tal*, men vara Dostojevskijs egen tolkning.

Ingen av kommentarerna noterar vändningen i Marmeladovs tal med de många bibelreferenserna: från sitt tal med bibelreferenser från olika håll i Bibeln till en 'textläsning' av eller en kommentar till *en* text: den förändrade domsliknelsen.

Alla bibelreferenser i Marmeladovs tal, utom Mark 4:22 finns bland läsningarna i ryska kyrkans *aparakos*, och var därmed väl bekanta i sin fornkyrkoslaviska form.⁶⁰

5.3.1.2 Egna analysfrågor

I vilken handskriftsversion syns bibelanspelningarna först, enligt PSS? "30 kopek" (7:84, 85) (Matt 26:15) finns sent i 1:a redaktionen (kanske oktober 1865?). "прощаются тебе грехи твои мнози ибо возлюбила много" (dig ska

⁵⁷ När t ex ZD 7:693 till Luk 7:47 anför *Dnevnik pisatelja* 1876 (23:19) om samma ställe, tolkar denna tio år yngre notis knappast romantexten.

⁵⁸ Av talets ställen nämns (6:14, 7:364) Matt 10:26-27; (6:14, 7:364) Joh 19:5, utan innehållskommentarer.

⁵⁹ ZD behandlar mina nio referenser, utom Matt 26:15, och ger fler, t ex: "Сим поживанием глав не смущаюсь" (Detta skakande på huvuden gör mig inte förvirrad) (6:14, Marmeladov), se om detta nedan sid 17.

⁶⁰ Se *Evangelium* 1955 under resp ställe.

förlåtas dina många synder, ty du har älskat mycket) (7:87) (Luk 7:47), och ”Приидите ко мне все труждающиеся и обремененные” (Kom till mig ni alla som arbetar och är betungade” (7:87) (Matt 11:28) hör också till 1:a redaktionen. Marmeladovepisoden ingick i det tidigt färdigskrivna utkastet *P’janen’kie*.

Från vilken bibelutgåva tar Dostojevskij Marmeladovs bibelord? Från NT, översatt till modern ryska 1823, tryckt i St Petersburg.

Talet har flera kyrkoslaviska uttryck, av vilka jag kommenterar tre. När det fnissas på krogen åt orden om hur Sonja tvingas prostituera sig, svarar talaren med att ”Detta skakande på huvuden” (6:14) inte skadar honom. Dostojevskij väljer här (1) ”Сим поживанием глав”, fast NT 1823 har ”кивая головами своими” i Matt 27:39/Mark 15:29 (om hur folket skakar på huvuden åt Kristus). *ZD* 7:682 härleder, säkert med rätta, detta uttryck från Psalt 22, citerad i Matt /Mark. I 6:21 återges domarens fråga: ”Och var är dottern..?” Dostojevskij väljer här inte дочь, utan (2) дщерь som fanns i NT 1823 (i Mark 5:34 som *ZD* 7:693 antar att det kommer från). I slutet lovar domaren, enligt Luk 7:47, ”Dina många synder skall förlåtas..”. Dostojevskij väljer bort многие i Luk 7:47 i NT 1823, och skriver (3) мнози (6:21, 7:87) (*ZD* 7:693). (1) syftar på Kristus, och (2) och (3) läggs av författaren direkt i Kristi mun – är det skälet till kyrkoslaviskan?⁶¹

I vems mun lägger författaren bibelorden? I en hemlös’ missbrukares mun. Varför håller Marmeladov sitt tal med alla bibelreferenser?

1. Zink⁶² betonar hans roll i *P’janen’kie* – alkoholisten som i drickandet söker ”сострадания и чувства” (medlidande och medkänsla) (6:15), och omges av en hel miljö som dricker. Hans tal är missbrukarens långa ursäkt för att ha ruinerat sin familj, drivit Sof’ja till prostitution, sin hustru till förtvivlan, sina styvbarn till misär. Han önskar i sitt tal föregripa Guds kommande barmhärtighet. Han blir en arketyper för den ryske alkoholisten.

2. Men Marmeladov vände sig uteslutande till ”Раскольникову как будто это он задал вопрос” (Raskol’nikov, som om han hade ställt frågan till honom) (6:14) – detta upprepas. Talaren bildar sig genast en uppfattning om sin åhörare (”Студент стало быть или бывший студент!” /Student eller f d student/, 6:13). Romanen ger här följande bild av Raskol’nikov.

Han har ”точно целый месяц тоже ни с кем не говорил” (nästan på en hel månad inte talat med någon) (6:13). Förut vid universitetet ”почти не имел товарищей ни к кому не ходил и у себя принимал тяжело” (hade han nästan inga kamrater... gick inte till någon och hade svårt att ta emot besök) (6:43). För en och en halv månad sedan (6:52) hörde han en student i ett samtal om procenterskan och halvsystemen Lizaveta säga ”Я бы эту проклятую старуху убил” (Jag skulle vilja döda den förbannade gumman), som ”никому не

⁶¹ Balašov (1996, 10, not 37) (om främst 7:87, men även 14:27, 15:201, 26:123, 20:173) frågar om författarens förståelse av [forn]kyrkoslaviskan var ”неточности” (inexakt). Avser han Dostojevskijs stavning?

⁶² Zink (2007, 56 ff), tecknar ”The Emergence of a Russian Disease”. Motiven för Marmeladovs tal, 60 f. Hon ser en osaklig inställning till alkoholism i Dostojevskijs verk, 62.

нужная” (inte är nyttig för någon) (6:54, I:6). Snart har Raskol’nikov en dröm där han som barn (med barnets känslighet) ser bonden Mikolka slå ihjäl en häst som ”даром хлеб ест” (äter förgäves) (6:47, I:5).

Utan att Raskol’nikov själv genast inser det blir Marmeladovs tal om en Gud som endast radikal nåd, godhet och nya möjligheter– framfört av missbrukaren som hänvisar till Kristus som tillvarons ”единый” (ende) (6:21) - ett alternativ till de utmaningar som omger honom.

5.3.2 Sonja Marmeladovas läsning av Joh 11:1-45

Efter mordet på Alëna Ivanovna och Lizaveta Ivanovna (I) ligger Raskol’nikov i dvala på sitt rum (II); detta oroar hans mor Pul’cherija Aleksandrovna och systemen Avdot’ja Romanovna, kallad Dunja. Hon ska träffa sin fästman Lužin för ett avgörande. Raskol’nikovs kamrat Dmitrij Prokof’ič Razumichin är pålitlig och hjälpsam. Sonja besöker Raskol’nikov; han besöker Porfirij (III). Raskol’nikov besöks av Svidrigajlov, som har oklara, grumliga avsikter (IV:1). Dunja bryter med Lužin; Razumichin är förälskad i henne. Raskol’nikov bryter med sin mor och syster (IV:2-3).

Kapitel 11 om Lasaros är centralt mitt i Johannesevangeliets 21 kapitel (10 kapitel före, 10 kapitel efter). De tre andra evangelierna tecknar ofta det kristna budskapet om befrielse med begreppen synd–nåd. Johannesevangeliet ger samma budskap om befrielse med begreppen död–liv, som kan *uppfattas mer allmängiltigt tillgängliga* än synd–nåd. *Johannesevangeliets linje död–liv svarar exakt mot den andra problembeskrivningen ovan* (se 5.3).

Sent en kväll hos Sof’ja Marmeladova har Raskol’nikov och hon ett samtal präglad av teodicéfrågan: Hur kan Gud tillåta? Inför hotet att Katerina Ivanovna ska bli sjuk och dö ropar Sof’ja ”Бог этого не попустит!” (Gud ska inte tillåta det!) (6:245). Han knäfaller för Sonja; de talar om Gudstro; han ser ”Новый завет в русском переводе” (Nya testamentet i rysk översättning) (6:248), som Sof’ja har fått av Lizaveta, som han mördar. Han ber henne läsa om Lasaros,⁶³ hon läser Joh 11:1-45 (IV:4).

5.3.2.1 Tidigare forskning om bibelreferenser i denna romandel

Konkreta iakttagelser:

ZD anger att Joh 11 i ortodoxa kyrkan läses lördag före Palmsöndag (7:854). Detta innebär att den fornkyrkoslaviska texten fanns i *apra*kos och var allmänt känd.⁶⁴

I Kjetsaas utgåva markeras i Joh 11 verserna 8-10;⁶⁵ 19-22;⁶⁶ 25-26;⁶⁷ 32-42.⁶⁸ Dessa markeringar återges i PSS.

⁶³ Han förklarade sig hos Porfirij Petrovič tro ”Буквально” (Bokstavligt) (6:201) på Lasaros uppväckelse.

⁶⁴ Den finns i *Evangelium* (1955, xxii).

⁶⁵ Förstrykning med blyerts och ”NB” i kanten.

⁶⁶ Ett bläckstreck i början och ett i slutet.

Att romanen (6:250 f) av Joh 11 återger v 1, 19-27, 32-45 kommenteras.⁶⁹

Uttrycket ”*Четыре дни*” (*Fyra dagar*) (6:251, Joh 11:40, kursiv i texten) tolkas olika.⁷⁰ Enligt PSS läser Sonja Joh 11: ”чтение Евангелие происходит на четвертый день после убийства ростовщицы” (på fjärde dagen efter mordet på procenterskan) (7:386); men det anser ZD 7:858, med rätta, som ett ”недоразумение” (missförstånd): läsningen sker på sjätte dagen (fyra dagar enbart om man räknar de dagar Raskol’nikov varit medveten).

”*Четыре дни*” (*Fyra dagar*) (6:251) bör i stället mer ses samman med Razumichins ord till Raskol’nikov att det är ”Четвертый день” (Fjärde dagen) (6:93) som denne varken äter eller dricker. Hit hör också Raskol’nikovs mors ord att dennes rum är ”точно гроб” (nästan en likkista) (6:178, гроб finns också i Joh 11:38).

Jag sammanfattar textkommentarernas uppgifter om Bibeln nedan, 5.4.3.

5.3.2.2 Egna analysfrågor

Varifrån tar Dostojevskij de bibelord Sof’ja Marmeladova läser? Från det till modern ryska 1823 översatta NT. Men i skisserna citerar han ibland kyrkoslaviska former.⁷¹

I vilken handskriftsversion syns bibelanspelningarna på Joh 11 först?

Citaten i 7:165, 186, 188, 192 är alla sena, från 3:e redaktionen. I juni 1866 vägrade *Russkij vestniks* redaktion att trycka nuvarande kap IV:4 - man anklagade kapitlets innehåll för ”*nihilism*” (28:II:166, kursiv i texten).⁷² Författaren tvangs omarbeta och förkorta kapitlet.⁷³ I skissen ”Я сама была Лазарь умерший и Христос воскресил меня” (Jag själv var en död Lasaros, men Kristus har väckt upp mig) (7:192) visar была att repliken först var *Sonjas*; hon bad då *Raskol’nikov* att läsa.⁷⁴ I övrigt känner vi idag inte kapitlets ursprungliga innehåll.

Anklagelsen om nihilism avsåg i *vems mun* författaren lade bibelläsningen: en *kvinn*a, en *prostituerad*, får här ersätta prästen som förmedlare av Guds Ord.

⁶⁷ Blyertsmarkering och ”NB, NB” i kanten; ”Jag är uppståndelsen och livet” är understruken med blyerts, och ”Tror du detta?” med bläck i början och slutet.

⁶⁸ Markerat med ”III” i början och ”III” vid v 38. ”III” även vid ”Jesus lyfte ögonen och..”. Från dessa ord till slutet av v 42 ett blyertsstreck med ”NB” i marginalen.

⁶⁹ För 7:386 är detta citerande av Joh 11 ”inexakt”. För ZD 7:855 citeras de angivna versarna ”ordagrant”.

⁷⁰ Påverkan från brevet 1854, och slutet av *Zapiski iz Mertvago doma* (se 7:386) är rätt långsökta tolkningar, som jag inte tar upp här.

⁷¹ Text imperativen гряди av verbet грати i ”Лазарь зряди вон” (Lasaros, kom ut..) Joh 11:43 (kursiv i texten) (7:186, 188, 192).

⁷² Se brev till A P Miljukov 10-15/7 1866, samt 7:325 f. Redaktör M N Katkov och N A Ljubimov anklagade författaren.

⁷³ Se brev till N A Ljubimov 8/7 1866 (28:II:164).

⁷⁴ ”прочтите!.. Это когда она убеждает его” (läs!...) Detta när hon övertalar honom) (7:192). Se Catteau 2011, 12. Katz 1993 citerar andra tidiga (inte 7:192) skisser om Sonja, med en bild av henne mycket olik den i romanens slutgiltiga text.

Med bilden av en misslyckad ortodox prästs besök hos den döende Marmeladov (II:7) blir detta mycket radikalt!

Vem är dottern Sof'ja? Visheten eller Sof'ja är en viktig del av ortodox tradition och fromhet – en egenskap hos Gud, och en dygd hos människor – hämtad från främst Ordspr 8–9, men även Syraks Vishet 1, Salomos Vishet 8, 1 Kor 1:18-31. Visheten är Guds aktiva, dynamiska sida,⁷⁵ som i ryska kyrkan finns hos både Kristus och Maria;⁷⁶ men Sof'ja är här i romanen främst en förmedlare av Guds Ord, och kan inte tolkas enbart efter traditionella linjer.⁷⁷ Murav betonar hur Sof'ja som vanligen stammar och talar osäkert (t ex 6:182), läser ur evangeliet ”громко и восторженно” (högljutt och hänfört) (6:251).⁷⁸

Sof'ja kallas av Raskol'nikov också ”Юродивая! юродивая!” (En helig dåre! En helig dåre!) (6:248). Både Lizaveta och Sof'ja är ”юродивые” (heliga dårar) (6:249). Det fornkyrkoslaviska ordet юродивый har många avledningar, eftersom det betecknar en viktig sak. Heliga dårar är i ryska kyrkan asketiska gestalter, som i sitt liv utmanar omgivningens högmod, maktlystnad och moral. De har gått omvändelsens väg till ”dess yttersta utsträckning” och äger – oavsett sitt yttre - ”hjärtats renhet”.⁷⁹

Børtnes⁸⁰ påpekar att юродивый betyder både ”dåre” och ”helig dåre”, och att Raskol'nikov här kanske ännu tar det i den första betydelsen. För den läsare som känner romanens slut klingar däremot betydelsen ”helig dåre” med.

Det paradoxala i att Sof'ja samtidigt kallas vis och dåre är ett exempel på en oxymoron.

Namnet Sof'ja och epitetet ”helig dåre” ställer henne trots ett bräckligt yttre, i förbund med tillvarons radikalt goda makt, Gud (jfr 1 Kor 4:10).

Enligt Murav skildras Sonja som en *ikon*. Hon är tystlåten, Raskol'nikov får hjälp av att se på henne; han knäfaller inför henne, som inför en ikon.⁸¹

Sof'ja är alltså en av romanens viktiga goda gestalter, och Lasaros uppväckelse ger Raskol'nikov ett nytt perspektiv på hans liv. Men Sof'ja vill här vid Bibeln övertyga sin gäst: ”Она энергично ударила на слово: *четыре*” (Och energiskt strök hon under ordet *fyra*) (6:251, kursiv i texten).

5.3.2.3 Romanens slut

Raskol'nikov är dömd till åtta års arbetsläger vid floden Irtyš i Sibirien, dit Sonja har följt med. I epilogens del 1 är han sjuk i fängelset. I del 2 har han inte ångrat brottet, och är isolerad från övriga fångar, som ogillar honom. Men Sonja är omtyckt. Han drömmer i fastan att ”всякий думал что в нем одном и

⁷⁵ Lossky (1973, 96) ser här en motsats till västerländsk teologisk statiska gudsbegrepp.

⁷⁶ Bodin (1991, 62) om en rysk förskjutning från Kristus till Gudsmodern. Se *Jaroslavls antologi* (1073), 65.

⁷⁷ Så Børtnes (2009a) som mot Zander och Evdokimov betonar att Sof'ja inte kan tolkas utifrån en moderlighet, som hon ju inte har.

⁷⁸ Murav (1992, 66, 67).

⁷⁹ Ware (1979, 131, 132).

⁸⁰ Enligt Børtnes (2009b, 110 ff).

⁸¹ Murav (1992, 68).

заклучается истина” (var och en trodde att i honom ensam bor sanningen) (6:420), att pest, krig och hungersnöd plågar mänskligheten. En morgon efter påsk kommer Sonja till honom vid floden. Han kastar sig till hennes fötter i tårar. ”Их воскресила любовь” (Kärleken hade uppväckt dem) (6:421). [...] ”Под подушкой его лежало Евангелие” (Under hans huvudkudde låg Nya Testamentet). [...] ”Это могло бы составить тему нового рассказа - но теперешний рассказ наш окончен” (Detta kunde bli ämnet för en ny historia.. [...]) Men denna vår berättelse är nu slut) (6:422).

Till kritiken av del 2 som en idyllisk ’predikan’ i en realistisk roman⁸² kan ges tre svar. Romanen har fler icke-realistiska partier: t ex Marmeladovs bekännelse till Kristus som ”den ende”, Raskol’nikovs gudstro, Sonjas osjälviska kärlek. Del 2 fullföljer litterärt greppet med Joh 11 som hypotext. Skönlitteraturens uppgift är att ge läsaren nya alternativ.

Dessa skäl talar för att del 2 är romanens verkliga slut. Samtidigt är drömmen i del 1 också ett slut - en sista ond följd av Raskol’nikovs ”idé”. Del 2 antyder en radikal förnyelse med kristna förtecken, inte mer. Hypotexten S:t Andreas av Kreta *Stora Botkanon, Veliki pokajannyj kanon*, understryker att Raskol’nikovs ”нового рассказа” (nya historia) (6:422), som ligger utanför romanen, är långvarig - och finns.

5.3.3 Kommentarererna i PSS och ZD om Bibeln i romanen

Min utgångspunkt är att Joh 11 är en hypotext i romanen. Joh 11 strukturerar romanen från del II:1 t o m epilogens sista del. ZD är i sina kommentarer utförligare och grundligare än PSS vad gäller enskilda bibelord, men är otydlig just om Bibeln som hypotext. Ett exempel bland flera på detta.

Att ”många judar hade kommit ut” (Joh 11:19) till den döde Lasarus i Betania, motsvaras i romanen av ”около него собирается много народу” (det samlas många människor runt honom) (6:92, II:3) i Raskol’nikovs rum; t ex Nastas’ja (6:72), portvakten (6:73), Aleksej Semënovič (6:93), en bärare (6:93), Razumichin (6:93), Zamëtov (6:98). Samtalen vid dessa besök ger nya perspektiv på allt som sägs och gissas om mordet. Raskol’nikov är full av frågor,⁸³ rädsla och skräck,⁸⁴ men handlingen förs genom besöken framåt - här börjar en ”dekonstruktion”⁸⁵ av Raskol’nikovs idé.

⁸² Se t ex Cassedy (1982) om den dubbla epilogen.

⁸³ T ex: ”В полицию!.. Зачем?” (Till polisen!.. varför?) (6:73), ”Настасья.. за что?” (Nastas’ja, varför?) (6:91). ”Зачем?” (varför?) (6:98), ”знают они обо всем или?” (vet de om allt eller?) (6:99), ”Лизавету?” (Lizaveta?) (6:105), ”За дверями лежала?” (Låg det bakom dörren?) (6:108), ”Закладчиков допрашивает?” (Håller han förhör med dem som har panter?) (6:117), ”Да об чем вы хлопочете? [...] По вашей же вышло теории!” (Men vad bråkar ni om? [...] Det gick ju enligt er teori!) (6:118).

⁸⁴ T ex: ”Если бы кто зашел” (Om någon skulle komma in) (6:71), ”Всё известно” (Allt är känt) (6:73), ”От страху” (Av rädsla) (6:74) ”страх” (skräck) (6:84), ”В ужасе” (I fasa) (6:90) ”страдании.. ужаса” (rädsla.. fasa) (6:91) ”у него онемели руки и ноги” (armar och ben domnade som förlamade) (6:105).

⁸⁵ Så kallar Danow (1985, 91 ff) Raskol’nikovs samtal med Porfirij Petrovič och Sof’ja, men ordet kan brukas redan här.

Sådana här samband riskerar man att inte se om man inte ser Bibeln som en hypotext i romanen.

Kommentaren i *PSS* är egendomligt okonkret i teckningen av romanens ”filosofiska problematik”. Detta uttryck återkommer i olika former (7:308, 315, 324, 329, 334, 335, 344) utan att ges konkret innehåll.

Kommentaren i *ZD* 7:856 ff till ”Отнимите камень” (Ta bort stenen) (6:251, Joh 11:39) är ett exempel på hur romandiktaren ges en oriktig roll. Han riskerar här att göras till en bibelutläggare snarare än en författare som *använder* bibeln.⁸⁶ I Zacharovs redaktionella uppsats ”Православное воззрение: идеи и идеал” (Ortodox åskådning: idéer och ideal) hävdas att romanen avslutas med ”апофеозом христианской любви” (den kristna kärlekens apoteos). Slutsatsen som byggs på skissen 7:154f hänger helt i luften, eftersom romanens problematik och Raskol’nikovs ”idé” aldrig analyseras, och Bibeln status i romanen inte anges.⁸⁷

6 SLUTDISKUSSION, SLUTSATSER

Prestuplenie i nakazanie, Dostojevskij’s första stora roman, präglas bl a av sina intertexter. Puškins novell *Pikovaja dama* från tidigt 1800-tal i aristokratisk miljö flyttas här till 1860-talets socialt påträngande problematik. Här driver en ”idé” Raskol’nikov att mörda, och i brottets upplösning får denne drag av Shakespeares obeslutsamme *Hamlet*. Med hjälp av bland många andra dessa två hypotexter *formar författaren romanens handling och intensiva problematik*.

Verket är författarens första där bibeltext explicit blir en del av romantexten.

När Raskol’nikov - som Puškins Hermann - efter dådet ligger sjuk, kunde detta lätt knytas till ”En man som hette Lasaros låg sjuk” (Joh 11:1).

Språkhistoriskt blir bibeltexten en del av romantexten när författaren använder *Nya Testamentet* på ryska 1823, och hämtar en del kyrkoslaviska bibelord från den ortodoxa gudstjänstens läsningar ur *aprakos*. Bibelanspelningarna är ofta tydligare i skisserna än i romanens tryckta text.

Litteraturvetenskapligt blir bibeltexterna en del av romantexten på två sätt. Om man frågar vad romantexten i Marmeladovs tal (I:2) gör med bibeltexterna är svaret: romantexten förändrar en del bibelord, så att talets tema passar romanen. I talet anges vissa bibelord som direkta citat (”Se människan”, 6:14,

⁸⁶ Text sägs till Joh 19:5 (*ZD* 7:683) att Dostojevskij ser ”Gudsmänniskan Kristus i sin mänskliga hypostas” – använde Dostojevskij sådana teologiska termer?

⁸⁷ Artikeln finns i *ZD* 7:529 ff; mitt citat, 544.

Joh 19:5), andra är allusioner, svårare att se ("Detta skakande på huvudet gör mig inte förvirrad", 6:14, Matt 27:39). Ibland är gränsen mellan talesätt och bibelcitat svår att dra ("trettio rubel", 6:17, "trettio kopek", 6:20, Matt 26:15). Dessa bibeltexter är intertexter i romanen.

Joh 11:1-45 är en hypotext till verket. Den är en för läsaren först dold struktur för hela romanen. Den citeras sedan till stora delar i IV:4, och citatet föregås av uppgiften att Sonja och Lizaveta ofta samlades till gemensam bibelläsning. Texten läses på Raskol'nikovs upprepade begäran. Som Tichomirov riktigt anger sker i romanen en "omadressering"⁸⁸ av Joh 11 till Raskol'nikovs öde.

De här bibelanspelningarna har i romanens text snarare en "folklig" kristen än en explicit kyrklig anknytning.

Hypotexterna från bl a Puškin och Shakespeare skapar romanens intensiva problematik, och Bibeln som hypotext uttrycker ett svar. Bibelns starka närvaro upphäver på grund av de två slutet inte romanens rikedom och mångtydighet. I *Prestuplenie i nakazanie* är Dostojevskij inte en förkunnare, utan en författare som på ett personligt sätt använder Bibeln.

Litteratur:

Källor:

Bibeln, Bibelkommissionens översättning, Belgien 2006.

Dostojevskij, F M: *Polnoe sobranie sočinenij v tridcati tomach*, Leningrad 1972 ff.

-- : *Polnoe sobranie sočinenij. Kanoničeskie teksty pod red prof V H Zacharova*, Petrozavodsk, 1995 ff.

Evangeliarium Assemani, Tomus II, Edidit J Kurz, Pragae 1955

Gospoda Našego Iisysa Christa NOVYJ ZAVĚT, London 1861 (reprint av ryskt NT St Petersburg 1823)

Anförd litteratur:

Allen, G (2011): *Intertextuality* Routledge: London/New York

Bachtin, M (1985): *Problems of Dostoevsky's Poetics*, ed and transl by C Emerson, Univ of Minnesota Press: Minneapolis, second printing

Balašov, N V (1996): "Spor o ruskoj Biblii i Dostojevskij", *Dostojevskij: Materialy i issledovanija*, Nr 13, Sankt-Peterburg: Nauka, 3-15

Blank, K (2010): *Dostoevsky's Dialectics and the Problem of Sin*, Northwestern University Press

Bodin, P A (1991): *Den oväntade glädjen*. Artos: Skellefteå

⁸⁸ Se ZD 7:693.

- - : "Bibeln i Ryssland", *Signum* 5/2003, 14-23
- Budanova, N F (2010): "K Sporam o vtorom izdanii polnogo sobranija sočinenij F M Dostoevskogo", *Russkaja literatura* No 2, 32-40
- Bykova, T A (1958): *Opisanie Izdanij napečatannykh kirillicej 1689-janvar' 1725*, Moskva
- Børtnes, J (1973): "Dostojevskij og den polyfoniske roman", *Dostojevskijs roman om Raskolnikov*, Oslo 1973, 76-86
- : (2009a) "Hvorfor Sonja/Sofia: Hellig Visdom hos Dostojevskij", *Slavica Lundensia* 24, 25-38
- : (2009b) "Dostoevskian Fools - holy and unholy", *The Poetry of Prose, Slavica Bergensia* 8, Bergen, 109-125
- Cassedy, S (1982): "The formal problem of the Epilogue of 'Crime and Punishment'.. ", *Dostoevsky Studies* 3, 171-190
- Catteau, J (2011): "La résurrection de Lazare dans Crime et châtement", *Aspekti poetiki Dostoevskogo v kontekste.. dialogov*, Sankt-Peterburg, 11-21
- : (1989) *Dostoevsky and the Process of Literary Creation*, Cambridge Univ Press
- Danow, D K (1985): "The Deconstruction of an Idea", *Dostoevsky Studies*, 91-102
- Es'kova, H A (2011): *Iz 'brannye raboty po rusistike*, Jazyki Slavjanskich Kul'tur: Moskva
- Frank, J (1979): *Dostoevsky: The Seeds of Revolt 1821-1849*, Princeton Univ Press, First Paperback printing
- Genette, G (1997): *Palimpsests. Literature in the Second Degree*. Lincoln Neb: Univ of Nebraska Press
- Haettner Aurelius, E (2009): "Litteratur och idéer", *Litteraturvetenskap - en inledning*, Malmö, 33-50
- Katz, M (1993): "The Nihilism of Sonia Marmeladova", *Dostoevsky Studies, New Series, Vol 1*, No 1, Univ of Utah: 25-36
- Kjetsaa, G (1984): *Dostoevsky and His New Testament*, Solum: Oslo
- Lossky (1973): *The Mystical Theology of the Eastern Church*, Cambridge & London
- Murav, H (1992): *Holy Foolishness*, Stanford Univ Press, California
- Morson, G S & Emerson, C (1989): "Introduction: Rethinking Bakhtin", *Rethinking Bakhtin*, Northwestern Univ Press, 1-60
- Nilsson, N Å (1970) "Dostojevskij and the Language of Suspense", *Scando-Slavica*, 16:1, 35-44
- Pettersson, T (2003): "Livsåskådningar i skönlitteraturen - författarcentrering eller textcentrering?", *Att fånga världen i ord*, 11-23
- Saraskina, Lj (2013): *Dostojevskij*, Molodaja Gvardija: Moskva
- Schmid, W (1973): *Der Textaufbau in den Erzählungen Dostojevskijs*, W Fink Verlag: München

- Solopova, A (2007): "Varianty prižiznennykh redakcij", t. 7, *Polnoe sobranie sočinenij. Kanoničeskie teksty* pod red prof V H Zacharova, Petrozavodsk
- Sopikov, V S (1904-08): *Opyt rossijskoj bibliografii*, Izdane A. S. Suvorina, S.-Peterburg
- Ware, K (1979): *The Orthodox Way*, St Vladimirs: New York
- Vetlovskaja, V (2001): "Choždenie dyši po mytarstvam" v "Prestuplenii i nakazanii", *Dostoevskij: Materialy i issledovanija* Nr 16, 97-117
- Volgin, I (2007): "Dostoevskij v dialoge kul'tur (Biografija kak issledovatel'skaja problema)", *13th Symposium of the International Dostoevsky Society*, Budapest, 182-183
- "Die vollständigste Dostojewski-Ausgabe" (1975), *Sowjetliteratur*, 10, 104-112
- Zacharov, VI N (1994): *Evangel'skij tekst v russkoj literature XVIII-XX vekov*, Petrozavodsk
- : (2007): "'Pravoslavnoe vozrenie': idei i ideal", *Poln sobr soc*, t. 7, 529-544
- : (2009): *Problemy tekstologii F M Dostoevskago* Vypusk 1. Petrozavodsk, 3-27
- Zavarkina, M V m fl (2009): "Problemy tekstologii prižiznennykh izdanij romanov F M Dostoevskogo ('Prestuplenie i nakazanie', 'Idiot', 'Besy')", *Problemy tekstologii F M Dostoevskago*, Petrozavodsk, 27-41
- Zink, A (2007): "The Drunkards, or Crime and Punishment: Dostoevskii and the Emergence of a Russian Disease", *Dostoevsky Studies N Series* 11, 56-75
- Undol'ski, V M (1871): *Chronologičeskij ykazatel' slavjano-russkich knig cerkovnoj pečati c 1491 do 1864*, Moskva

BILAGA 1

BIBLAR och BIBELDELAR UTGIVNA I RYSSLAND 1721-1850 PÅ KYRKOSLAVISKA OCH RYSKA

Förkortningar: S = Sopikov U = Undol'ski 1871 C = World-Cat

Psaltir' 1720 Kiev (U 1611)
Psaltir' 1720 Černigov, Ukraina (U 1612)
Apostol' 1722 i Kiev (U 1639)
Psaltir' 1722 L'vov (U 1640)
Evangelie 1722 Moskva (U 1641)
Evangelie 1722 L'vov (U 1642)
Psaltir' 1723 Moskva (U 1682)
Simfonija⁸⁹ na Psaltir' 1723 Ant Kantemir SPb (U 1685)
Evangelie 1724 Moskva (U 1701)
Evangelie 1724 SPb (U 1704)
Novyj Zavět 1725 Moskva (U 1711)
Psaltir' 1725 Moskva (U 1712)
Psaltir' 1725 Kiev (U 1730)
Apostol 1726 Moskva (U 1736)
Novyj Zavět 1726 SPb (U 1737)
Novyj Zavět 1726 SPb (U 1738)
Psaltir' s tolkovaniem 1726 SPb (U 1739)
Simfonija na psalmy Ant Kantemir 1727 SPb (U 1748)
Novyj Zavět 1727 Kiev (U 1755)
Psaltir' 1727 Kiev (U 1756)
Psaltir' 1728 Kiev (U 1762) Tip Pečerskoj Lavry (C) *ks*
Psaltir' s tolkovaniem 1728 Kiev (U 1766)
Psaltir' 1730 Moskva (U 1785)
Psaltir' 1731 Moskva (U 1792)
Psaltir' 1732 Kiev (U 1795)
Evangelie 1732 Kiev (U 1796)
Novyj Zavět 1732 Kiev (U 1797)
Evangelie 1732 Moskva (U 1800)
Apostol 1732 Moskva (U 1801)
Novyj Zavět 1732 Moskva (U 1802)
Psaltir' 1733 Kiev (U 1809)
Evangelie s izobrazhenijami 1733 Kiev (U 1810)
Simfonija na tjetvero-Evangelie i Dejanja sv Apostol 1733 Moskva (U 1812)
Psaltir' 1733 Moskva (U 1813)

⁸⁹ "Simfonija" betecknar en konordans

Apostol 1733 Moskva (U 1814)
 Pjat' izbrannyx psalmov 1735 Halle (U 1828)
 Psaltir' 1736 Kiev (U 1834)
 Psaltir' 1736 Moskva (U 1838)
 Novyj Zavět 1736 SPb (U 1839)
 Psaltir' 1737 Kiev (U 1841)
 Evangelie 1737 Kiev (U 1842)
 Apostol 1737 Kiev (U 1843)
 Simfonija na Poslanija i Apokalipsis 1737 Moskva (U 1848)
 Psaltir' 1737 Moskva (U 1849)
 Apostol' 1738 Moskva (U 1855)
 Biblija 1738 SPb [1730-38], (S 111) reprint (av?).
 Psaltir' 1738 Mogilev (U 1857)
 Apostol' 1738 Kiev (U 1859)
 Psaltir' 1739 Kiev (U 1864)
 Biblija 1739 SPb (texten fr Moskva 1663, men rättad) (U 1866)
 Novyj Zavět 1739 Aleksandronevskij monastir, SPb (U 1876)
 Novyj Zavět so Psaltir'jo 1740 SPb (U 1884)
 Psaltir' 1741 Kiev (U 1890)
 Novyj Zavět 1741 Kiev (U 1891)
 Psaltir' 1741 L'vov (U 1894)
 Psaltir' 1741 Moskva (U 1895)
 Psaltir' s tolkov. 1742 Kiev (U 1897)
 Psaltir' 1742 Kiev (U 1898)
 Psaltir' 1742 Moskva (U 1902)
 Evangelie 1743 Moskva (U 1955)
 Psaltir' 1743 Kiev (U 1958a)
 Evangelie 1744 Moskva (U 1980)
 Evangelie 1744 Moskva (U 1981)
 Psaltir' [i] Pesni 1744 Moskva (C) ry
 Psaltir' 1744 Moskva (U 1983)
 Psaltir' 1744 Moskva (U 1984)
 Psaltir' 1745 Černigov, Ukraina (U 2009)
 Evangelie 1745 Moskva (U 2016)
 Evangelie 1745 Moskva (U 2017)
 Apostol 1745 Moskva (U 2018)
 Novyj Zavět 1745 Moskva (U 2019)
 Psaltir' 1745 Moskva (U 2020)
 Novyj Zavět 1739 SPb (U 2035)
 Biblija M Nexorosjebskim 1745 Moskva (U 2037)
 Biblija s temi gravjrami (U 2038)
 Evangelie 1746 Kiev (U 2039)
 Psaltir' 1747 Kiev (U 2054)

Psaltir' 1747 Moskva (U 2059)
 Novyj Zavět 1748 Kiev (U 2076)
 Evangelie 1748 Moskva (U 2080)
 Evangelie tolkovoe 1748 Moskva (U 2081)
 Evangelie utjitel'noe 1748 Moskva (U 2082)
 Apostol 1748 Moskva (U 2084)
 Biblejskija izobrasjenija 1748 ? (U 2086)
 Novyj Zavět 1749 Černigov, Ukraina (U 2093)
 Evangelie 1748 Moskva (U 2094)
 Evangelie 1749 Moskva (U 2100)
 Evangelie 1749 Moskva (U 2101)
 Evangelie 1749 Moskva (U 2102)
 Psaltir' 1749 Moskva (U 2104)
 Psaltir' 1749 Moskva (U 2105)
 Psaltir' 1750 Moskva (U 2124)
 Psaltir' 1750 Moskva (U 2127)
 Psaltir' 1750 Kiev (U 2140)
 Psaltir' s tolkov. 1750 Kiev (U 2141)
 Psaltir' 1750 Počaiv, (U 2144)
 Psaltir' 1750 Černigov, Ukraina (U 2145)
 Apostol 1751 Kiev (U 2152)
 Psaltir' 1751 Moskva (U 2156)
 Novyj Zavět 1751 Moskva (U 2157)
 Biblija 1751 1:e ispr izd SPb (U 2167), enbart GT ändrat, Epifanij Slovenskij.
 Nikonskaja. (S 112)
 Biblija 1751, reviderad Gennadijbibel 1499, "Elisabethbibeln", *ks*
 Novyj Zavět 1736 (1752?) SPb (U 2168)
 Biblija sirětj' knigi svjasjtjennago pisanija vetchago i novago zavěta 1751 SPb
 (C)
 Evangelie s zatjalami 1752 Kiev (U 2169)
 Apostol 1752 Kiev (U 2170)
 Psaltir' 1752 Kiev (U 2171)
 Novyj Zavět 1753 Kiev (U 2187)
 Apostol 1753 Kiev (U 2188)
 Psaltir' ili kniga psalmov blazjennago proroka i tsaria Davida. 1753 SPb (C) *ry*
 Psaltir' 1753 Moskva (U 2191)
 Psaltir' 1754 Kiev (U 2203)
 Biblija 1754 Moskva, v 5 kn (U 2211)
 Evangelija sv strastej 1754 Moskva (U 2212)
 Psaltir' 1754 Moskva (U 2214)
 Psaltir' 1755 Černigov, Ukraina (U 2218)
 Psaltir' s tolkov 1755 Kiev (U 2220)
 Psaltir' 1755 Moskva (U 2225)

Psaltir' 1756 Kiev (U 2231)
 Biblija s izobr 1756 Moskva (U 2237) (S 113)
 Evangelie 1756 Moskva (U 2239)
 Psaltir' 1756 Moskva (U 2243)
 Biblija 1756 SPb (U 2252) (S 114)
 Apostol 1757 Kiev (U 2256)
 Biblija s izobraš 1757 Moskva (U 2262) (S 115) (illustrationer t ex av kung David)
 Biblija s izobraš 1758 Kiev (U 2269) (S 117)
 Psaltir' 1758 Moskva (U 2274)
 Novyj Zavět 1759 Černigov, Ukraina (U 2281)
 Psaltir' 1759 Černigov, Ukraina (U 2282)
 Novyj Zavět so Psalt 1759 Kiev (U 2284)
 Evangelie 1759 Kiev (U 2285)
 Apostol 1759 Kiev (U 2286)
 Biblija 1759 Moskva (U 2293) (S 118)
 Evangelie 1759 Moskva (U 2294)
 Evangelija sv strastej 1759 Moskva (U 2295)
 Evangelie 1759 Moskva (U 2296)
 Biblija s soderš glav i izobraš 1759 SPb (U 2303) (S 116)
 Psaltir' 1759 Moskva (C) *ks*
 Psaltir' s kratk tolkovaniem 1760 Kiev (U 2304)
 Psaltir' 1760 Moskva (U 2309)
 Psaltir' 1761 Kiev (U 2325)
 Psaltir' 1761 Moskva (U 2335)
 Biblija 1761 SPb (U 2349)
 Biblija s izobrazj. 1762 Moskva (U 2355) (S 119)
 Evangelie 1762 Moskva (U 2356)
 Evangelie 1762 Moskva (U 2357)
 Psaltir' 1762 Moskva (U 2358)
 Psaltir' 1762 Moskva (U 2359)
 Psaltir' 1762 Moskva (U 2360)
 Biblija v izobrazj. 1763 Moskva (U 2373) (S 120)
 Evangelie 1763 Moskva (U 2374)
 Evangelija sv strastej 1763 Moskva (U 2375)
 Psaltir' 1763 Kiev (U 2387)
 Psaltir' 1763 Moskva (U 2393)
 Psaltir' 1763 Černigov, Ukraina (U 2394)
 Psaltir' 1764 Černigov, Ukraina (U 2395)
 Psaltir' 1764 Kiev (U 2398)
 Novyj Zavět 1765 Moskva (U 2441)
 Biblija izd 5 e 1766 Moskva (U 2482)
 Psaltir' 1766 Kiev (U 2493)

Psaltir' 1766 Černigov, Ukraina (U 2501)
 Apostol 1768 Kiev (U 2525)
 Psaltir' 1769 Černigov, Ukraina (U 2534)
 Psaltir' 1769 Kiev (U 2536)
 Psaltir' 1769 Moskva (U 2541)
 Apostol 1770 Černigov, Ukraina (U 2555)
 Apostol 1770 Moskva (U 2556)
 Psaltir' 1770 Moskva (C) *ry*
 Psaltir' 1771 Moskva (U 2563)
 Psaltir' 1771 Černigov, Ukraina (U 2568)
 Psaltir' 1772 Moskva (U 2578)
 Evangelie 1773 Kiev (U 2592)
 Psaltir' 1773 Moskva (U 2593)
 Evangelie 1775 Bucharest (U 2617)
 Psaltir' 1776 Kiev (U 2633)
 Psaltir' 1776 Moskva (U 2638)
 Biblija 1777 Moskva (U 2656)
 Psaltir' 1777 Počaiv, Ukraina (U 2665)
 Psaltir' 1778 Vil'na (U 2667)
 Biblija 1778 Moskva (U 2675) v 5 tom (S 122)
 Novyj Zavět 1778 Moskva (U 2676)
 Psalmy Davidovy 1779 Wien (?) (U 2687)
 Psaltir' 1779 ?-Akademija Vilenskoj (U 2688)
 Biblija s izobraš 1779 Kiev (U 2689) (S 121)
 Davida pror Psalmy 1779 Počaiv, Ukraina (U 2702)
 Sokraščennaia psaltir' uchitelja Avgustina 1779 Moskva: V Universitetskoi
 Tipografii, u N Novikova (C) *ry*
 Evangelie 1780 Počaiv, Ukraina (U 2704)
 Psaltir' 1780 Vil'na (U 2714)
 Psaltir' 1780 Kiev (U 2717)
 Novyj Zavět 1780 Kiev (U 2718)
 Psaltir' 1780 Suprasl, Polen (U 2719)
 Psaltir' 1781 Grodno, Vitryssland (U 2722) v Typografii E.K.V. Grodnen'skoj
 (C) *ks*
 Psaltir' s tolkov 1781 Kiev (U 2723)
 Psaltir' 1781 Moskva (U 2729)
 Evangelie 1782 Vil'na (U 2738)
 Psaltir' 1782 Moskva (U 2741)
 Psaltir' s kratk tolkovaniem 1783 SPb (U 2766)
 Evangelie 1783 Moskva (U 2770)
 Apostol 1783 Moskva (U 2771)
 Psaltir' 1783 Moskva (U 2772)
 Psaltir' 1783 Počaiv, Ukraina (U 2773)

Apostol tolkovyj 1784 Počaiv, Ukraina (U 2787)
 Novyj Zavět 1784 Kiev (U 2790)
 Biblija, izd 8-e 1784 Moskva (U 2792) (S 123)
 Apostol 1784 Moskva (U 2793)
 Psaltir' 1784 Vil'na (U 2794a)
 Evangelij 1784 SPb (U 2801)
 Psaltir' 1785 Grodno, Vitryssland (U 2808)
 Sokraščennaia psaltir' Blazhennago Avgustina 1785 Jaroslavl (C) ry
 Psaltir' 1785 Moskva (U 2814)
 Psaltir' 1786 Vil'na (U 2831)
 Psaltir' 1786 Moskva (U 2842)
 Evangelie 1786 Klintsax, Brjansk (U 2851)
 Karmannaia psaltir' Blazhennago Avgustina. 1787 SPb (C) ry
 Evangelie-tetr 1787 Klintsax, Brjansk (U 2862)
 Psaltir' 1787 Klintsy, Brjansk (U 2870)
 Evangelie 2-m izd 1787 Klintsax, Brjansk (U 2883)
 Psaltir' sokraščennaia Avgustinom" 1788 Sanktpeterburg (C) ry
 Biblija 3-e izd 1788 i Kiev 5 band (U 2894)(S 124)
 Psaltir' 1788 Moskva (U 2896)
 Psaltir' 1788 Grodno, Vitryssland (U 2905)
 Psaltir' 1788 Grodno, Vitryssland (U 2906)
 Novyj Zavět 1789 Moskva (U 2923)
 Evangelie 1789 Moskva (U 2924)
 Psaltir' 1789 Grodno, Vitryssland (U 2925)
 Psaltir' 1789 Suprasl, Polen (U 2926)
 Psaltir' 1790 Venetsija (U 2939)
 Evangelie 1790 Vil'na (U 2940)
 Evangelie 1790 Suprasl, Polen (U 2941)
 Psaltir' 1790 Moskva (U 2947)
 Psaltir' 1791 Moskva (U 2952)
 Psaltir' tolkovanje Ireneja Klement'evskago 1791 Moskva (U 2957)
 Psaltir' 1791 L'vov (U 2960)
 Apostol 1791 Jassach (U 2972)
 Psaltir' 1792 Moskva (U 2978)
 Psaltir' 1792 Moskva (U 2979)
 Psaltir' 1793 Vene (U 2989)
 Psaltir' 1793 M M (U 3002)
 Psaltir' 1794 Počaiv, Ukraina (U 3018)
 Apostol' 1794 Moskva (U 3026)
 Evangelie 1794 Moskva (U 3028)
 Evangelie 1794 Vil'na (U 3033)
 Novyj Zavět 1794 Moskva (U 3038)
 Apostol 1795 Vene (U 3051)

Biblija 1795? i Serbien, el Österrike. 5 band. (S 129).
 Psaltir' 1795 Moskva (U 3053)
 Psaltir' ? Klintsevskoe izd (U 3071)
 Psaltir' 1796 Vil'na (U 3072)
 Psaltir' 1796 Suprasl, Polen (U 3073)
 Biblija 1797 Moskva (U 3093) (S 125)
 Evangelie 1797 Moskva (U 3094)
 Apostol 1797 Moskva (U 3095)
 Psaltir' 1797 Moskva (U 3096)
 Biblija 1798 Počaiv, Ukraina (U 3109)
 Psaltir' ha Slavjanskom i Pol'skom jaz., 1798 Počaiv, Ukraina (U 3110) *ks pol*
 Psaltir' 1798 Kiev (U 3122)
 Psaltir' 1798 Warsava (U 3123)
 Psaltir' 1800 Moskva (U 3150)
 Psaltir' 1801 Kiev (U 3167)
 Evangelie 1801 Kiev (U 3168)
 Evangelie 1801 Moskva (U 3172)
 Biblija (izd 11-e) 1802 Moskva (U 3196) (S 127)
 Novyj Zavět 1802 Moskva (U 3197)
 Psaltir' 1802 Moskva (U 3198)
 Evangelie 1802 Kiev (U 3216)
 Psaltir' s tolkov 1802 Kiev (U 3217)
 Apostol 1802 Moskva (U 3228)
 Psaltir' 1803 Kiev (U 3231)
 Evangelie 1803 Moskva (U 3238)
 Novyj Zavět 1803 Moskva (U 3239)
 Psaltir' 1803 Moskva (U 3240)
 Biblija 1803 i Wien. 5 band. (S 2229)
 Evangelij voskr tolkovanie 1803 Moskva (U 3254)
 Apostol 1804 Kiev (U 3266)
 Psaltir' 1804 Kiev (U 3267)
 Psaltir' 1804 Moskva (U 3275)
 Psaltir' 1804 Moskva (U 3276)
 Evangelie voskr tolkov 1804 Moskva (U 3289)
 Biblija 1804 i SPb, en barnbibel, öv fr franskan, med illustrationer. (S 2230)
 Biblija 1804 Prag, 5:e utg av Gutenbergbibeln 1489, (S 130)
 Prorokov (12-ti) malich tolkovanie 1804-09 SPb (U 3297)
 Evangelie 1805 Moskva (U 3312)
 Novyj Zavět 1805 Moskva (U 3313)
 Evangelij 1805 Moskva (U 3320)
 Tolkovanie Psaltiri 1805 Moskva (U 3321)
 Biblija 1806 Moskva (U 3324) 4 band (S 126)
 Psaltir' 1806 Moskva (U 3328)

Psaltir' 1806 Kiev (U 3341)
 Tolkovanie Pavla k Rimljanam 1806 Kiev (U 3344)
 Novyj Zavět 1807 Moskva (U 3350)
 Novyj Zavět 1807 Moskva (U 3352)
 Apostol 1807 Kiev (U 3353)
 Psaltir' 1807 Kiev: Kievpečerskaja Lavra (C) *ks*
 Psaltir' 1808 Moskva (U 3364)
 Psaltir' Blažennago Proroka i Cara Davida : s pěsn'mi i psalmy izbrannymi na
 prazdniki gospods'kie, s Paráklisom i Pashálieu^[...].L'vov : pri Hramě Uspenije
 Božije Materě, 1808. (C) *ks*
 Apostol 1809 Moskva (U 3374)
 Biblija (12-m izd) 1810 Moskva (U 3379) (S 128) För första gången med en
 lång introduktion, och med ett register.
 Biblija 1810 SPb 2:a utg av barnbibeln 1804 ovan. (S 2231)
 Novy Zavět 1810 Kiev (U 3383)
 Psaltir' 1811 Moskva (U 3395)
 Psaltir' 1812 Moskva (C) *ks*
 Biblija (izd 13e) 1813 Moskva v 4-x tomax (U 3405)
 Psaltir' s kratk tolkov 1814 Kiev (U 3409)
 Evangelie 1814 Moskva (U 3417)
 Psaltir' 1814 Moskva (U 3421) *ks*
 Biblija (izd 1e) 1815 Moskva (U 3427) 4 band
 Novyj Zavět 1815 Moskva (U 3428) izd 1-e Moskovskij Komitet Bibl Obšč
 Biblija 1815 i SPb, 3:e utg av barnbibeln 1804 ovan. (S 2231)
 Biblija 1816 SPb (U 3436)
 Novyj Zavět (1e stereotipnoe izd) 1816 SPb (U 3437)
 Biblija 1816 Moskva (U 3440)
 Biblija 1817 Moskva (U 3455)
 Biblija 1818 1-m steret izd SPb (U 3470)
 Biblija (2e stereot izd) 1818 moskv bibelsällsk (U3473)
 Psaltir' 1818 Moskva (U 3474)
 Biblija 3-e izd 1819 Moskva (U 3486)
 Novyj Zavět 1819 Moskva (?), ry bibelsällsk *ks-ry*
 Evangelie (četvero-) s Pusskim perev 1819 SPb (U 3493) *ry*
 Biblija 4-e stereotip izd 1820 SPb (U 3505)
 Novyj Zavět na Slavjanskom i Russkom jaz 1821 SPb (U 3509) *ks-ry*
 Biblija 1821 SPb (U 3510)
 Evangelie 1821 Moskva (U 3513)
 Simfonija na Evangelie i Denija, izd 3-e 1821 Moskva (U 3514)
 Simfonija na poslanija svv Apostol 1821 Moskva (U 3518)
 Simfonija na Psaltir' 1821 Moskva (U 3519)
 Novyj Zavět 4-m izd 1822 SPb (U 3520)
 Psaltir' 1822 Moskva (U 3521)

Kniga Khvalenij ili Psaltir' na rossijskom iazyke. Gerasim Petrovich Pavski; Russkoe biblejskoe obsjtjestvo 1822 Moskva *ry*
 Kniga chvalenij ili psaltir' na rossijskom jazyke: 3. izdanie 1822 SPb (C) *ry*
 Biblija izd 19-e 1822 Moskva (U 3527)
 Novyj Zavět 1822 Leipzig? kyrkoslavisk-rysk parallellöversättning
 Psaltir' blazjennago proroka tsaria D[a]vida : s peśnmi, i pripevy, i stihi izbrannymi na prazdniki g[o]sp[o]dska, i B[o]gorodichnyia, i s[via]tyh b[o]zhiikh: s paskhaliu. 1822 Počaiv, Ukraina (C) *ks*
 Novyj Zavět na Slav i Rus jaz 1823 SPb (U 3530) *ks-ry*
 Evangelie. Gospoda našego Iisusa Christa Novyj Zavět. 1823 Pervym izdaniem. V Tipografii Rossijskogo Biblejskogo Obščestva, Sanktpeterburg. *ry*
 Novyj Zavět na Slav i Rus jaz 1823 Moskva (U 3531) *ks-ry*
 Kniga... Kniga hvalenij ili Psaltir Rossijskom jazykje. Dvenad catoe izdanie. Izjdiveniem Rossijskago Biblejskago Obsjtjestva. 1823 Sanktpeterburg (C) *ry*
 Psaltir' 1823 Moskva (U 3536)
 Biblija 14-e stereotip izd 1823 SPb (U 3537)
 Psaltir' 1824 Moskva (U 3540)
 Kniga k
 hvalenij, ili, Psaltir': na rossijskom iazyke. 1824 SPb (C) *ry*
 Simfonija na kn Iova, 1825 Moskva (U 3548)
 Simfonija na pror Isaijo, Ieremijo i Baryxa 1826 Moskva (U 3554)
 Simfonija na prorotjestva Iezekiilja-Malachija 1826 Moskva (U 3555)
 Novyj Zavět 1828 Bucharest (U 3567)
 Apostol 1830 Moskva (U 3574)
 Psaltir' 1832 Moskva (U 3585)
 Biblija 20-e izd 1839 Moskva (U 3612)
 Novyj Zavět 1840 Smirna (U 3620)
 Evangelie Ostromirovo 1843 SPb (U 3624)
 Évangélaire slave de Reims, ou texte du sacre facsimile et publié par I B Silvestre, Paris 1843 (U 3625)
 Psaltir' 1843 Moskva (U 3627) *ks*
 Psaltir' 1845 Kiev (C) *ks*
 Psaltir' 1846 V" Kievo-Petjerskoj Lavrie, (C) *ks*
 Evangelie Pejmskoe 1846 Prag (U 3632)
 Kniga hvalenij ili Psaltir' na asctinskom jolzyke 1848 St Peterburg (C) *ry*
 Evangelija Strastnyv 1849 SPb (U 3649)
 Evangelie 1850 Moskva (U 3654)
 Evangelie 1854 Moskva (U 3663)
 Novyj Zavět 1856 SPb (U 3665)